

met hem in aanraking kwam, in hem moest zien.

Gelukkig is de hand met prof. Geesink nog niet verboden.

Moge die nog lang kracht oefenen.

De Heere beschikke onzen leermeester en collega een levensavond, waarin de Zon van Zijn gunst heel zijn leven zet in het goud van trouw.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Gensuur en ban wegens afwijking in de leer.

V. te U. heeft moeite met de toepassing van de kerkelijke tucht in censuur en ban wegens afwijking van de leer. Niet in het algemeen, want hij verstaat, dat Gods Woord haar eischt. Maar wel, zoodra hij zich de grens-vraag stelt.

Wat iemand, die b.v. de godheid onzes Heeren Jezus Christus loochent of eenig ander vitaal stuk onzer Christelijke belijdenis, na vruchteloos vermaan, van het Heilig Avondmaal worden geweerd, en, zoo ook deze bestraffing niet baat, ten slotte met den ban moet worden uitgesloten van de gemeente, verstaat hij ten volle.

Maar dat dit ook zou gelden ten aanzien van leden, wier afwijking geen centrale waarheden raakt, maar zulke die meer aan den omtrek liggen (hij denkt b.v. aan gemeenteleden, die niet geheel vrij zijn van ethische gevoelens, of die de leer van het duizendjarig rijk voorstaan, of het verhaal van den val in Gen. 2 en 3, onder-uitdrukkelijke verzekering, dat ze het gezag der Schrift als het onfeilbaar Woord Gods erkennen, symbolisch meenen te moeten opvatten, kan hij niet verstaan. Hij kan dat niet verstaan, wijl hij niet kan inzien, hoe de kerk van dezulken, als ze overigens den indruk maken van ware christenen te zijn, ooit in gemoede kan verklaren, dat ze geen deel hebben aan het koninkrijk Gods.

Vrager schijnt te meenen, dat in onze Gereformeerde Kerken de regel geldt, dat al wie op eenig punt, welk dan ook, in zijn gevoelen geacht kan worden af te wijken van de waarheid naar Gods Woord, gelijk wij, Gereformeerden die verstaan, zoo onderrichting en vermaan niet baat, moet worden gecensureerd en bij volharding in zijn dwaling *algesneden*.

In dat geval kan ik hem geruststellen.

Wie het een en ander las over de praktijk, die ten deze steeds in onze kerken gold — en we raden onzen vrager zeer aan dat te doen — en een weinig thuis is in ons tegenwoordig kerkelijk leven, is overtuigd, dat de Geref. kerken nimmer zoo rigoristisch optraden.

Wat konden ze reeds hierom niet, omdat ze een geschreven belijdenis hebben, deze belijdenis het accoord is van kerkgemeenschap, en in haar derhalve de grenzen zijn aangewezen, waar binnen ze leertucht oefenen.

Niet het gevoelen van den een of anderen persoon, ook niet, dat van een kerkeraad, en zelfs niet dat van een meerdere vergadering, maar de officiële belijdenis der kerken, die de grondslag is onzer kerkelijke gemeenschap, kan hier maat-staf zijn.

En bij het aanleggen van dien maatstaf gingen en gaan de kerken dan nog lang niet in alle gevallen eender te werk tegenover iemand die daar van afwijkt.

Niet alleen, dat ze, gelijk altoos eisch van tuchtoefening is, elk geval geheel op zichzelf beoordeelen, rekening houdend met de mate van kennis der betreffende personen en met allerlei omstandigheden, die op het oordeel invloed moeten hebben — maar ze maakten en maken hier ook steeds

onderscheid tusschen ambtsdragers en ambtelooze leden der gemeente.

Iets wat al dadelijk hierin uitkomt, dat ze wel van de ambtsdragers, maar niet van de gewone leden der gemeente onderteekening van de belijdenisschriften eischen.

In overeenstemming daarmee dulden ze bij de ambtsdragers geenerlei afwijking van de Belijdenis, doch dragen ze, ook al pogen ze den dwalende door nader onderricht terecht te brengen, in de gemeenteleden, met veel geduld, afwijkingen, die geen der fundamentele stukken van ons christelijk geloof raken.

Vooral — naar den regel van Titus 3:10: „Verwerp een ketterschen mensch“, d.w.z. iemand, die niet alleen een of andere dwaling bij zich post liet vatten, maar die zulk een dwaling ook poogt te verbreiden, „na de eerste en tweede vermaning“ — als zulk een zijn doring niet propageerde.

Zoo weet ik uit eigen praktijk dat gereformeerde kerken voorstanders van de leer van het duizendjarig Rijk en van het Sabbatisme, niet van het H. Avondmaal werden.

En in het algemeen zullen ze om afwijking op afgeleide punten niet licht van iemand, die overigens in belijdenis en wandel zich als een goed christen openbaart, verklaren, dat hij geen deel heeft aan het koninkrijk Gods.

Hoe onze kerken in dit stuk met alle voorzichtigheid en terughoudendheid oordeelden, blijkt o.a. hieruit, dat ze nooit gearzeld hebben verstrooide Lutherische geloovigen, die hun begeerte daartoe te kennen gaven, toegang te geven tot het Heilig Avondmaal.

Ik hoop, dat dit korte bescheid m'n vrager zal bevredigen. Doch ik moet er nog een opmerking aan toevoegen.

Er is een en ander in zijn brief, dat den indruk geeft, als achtte hij, dat het rigorisme, waarvoor hij vrees, in de laatste tijd onder ons gevoerde kerkelijke procedures over ambtsdragers ware toegepast.

En dat zou een schromelijke vergissing zijn.

Voorreest toch ging het daarbij niet over de vraag, wat in leden der gemeente al of niet te dragen is, maar wat al of niet geduld kan worden in ambtsdragers.

En in de tweede plaats — en daarop moge vrager vooral letten — werden de betrokken ambtsdragers niet van het H. Avondmaal geweerd, of door den Christelijke ban uitgesloten, maar geschorst in hun ambtelijken dienst, en toen ze zich aan deze schorsing niet onderwierpen, uit hun ambt ontzet.

Dat ze thans buiten de gemeenschap onzer kerken staan, is niet het werk van Gen. Synode of Classis, maar gevolg van hun eigen welbewust breken met de Gereformeerde Kerken.

V.

F.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Het traktaat met België.

Hoe weinig wij ons ook moeten met aktieve politiek, toch kunnen wij niet nalaten omtrent de brandende kwestie van het traktaat met België een enkele opmerking te maken.

Het is gelukkig geen partij-kwestie.

Integendeel. Alle grootere politieke partijen zijn daarover verdeeld.

En ofschoon partij-verdeeldheid in den regel niet strekt tot partijversterking, hebben we in dit geval geen gevaar te duchten, wijl deze kwestie niet direkt eenig principe raakt.

waarnemen in het daarmee gecombineerde Engelen, vroeger een welvarend dorp, dat echter zoodoort door de voortdurende overstromingen van de Maas als door den oorlog zeer was verarmd, en waar slechts enkele lidmaten woonden. In het voor- en najaar, wanneer de landwegen overstromd waren, moest hij, om het te bereiken, soms een paar uren omlooopen, daarbij dikwijls met de voeten tot de enkels door het water wadend. Er moest gepredikt worden in een huurhuis, dat echter later, mede door de bemoeiingen van Voetius, door een kerkgebouw werd vervangen.

Ten einde langzamerhand een Gereformeerde kern in zijne gemeente te vormen, begon hij met bij zich aan huis godsdienstonderricht te geven, en hij zag daarop al spoedig vrucht: aan het eerste avondmaal, dat hij op Paschen 1612 in zijn kerk hield, namen reeds 34 personen deel. Ook kon hij in den loop van dat jaar een kerkeraad, bestaande uit twee onderlingen en even zoovele diakenen, institueeren. Bij zijn vertrek was het aantal belijdende leden meer dan verdubbeld.

Naast het practische herderlijke werk, vorzuimde Voetius de studie niet. Hij had zoowel des zomers als in den winter de gewoonte om te vier uren op te staan, en men kon hem dus des morgens reeds vroeg in zijn studeerkamer vinden. Elke week wijdde hij twee dagen aan de beoefening van de klassieke talen en het Hebrueuwsch; ook begon hij met de studie van het Arabisch. Talloze wetenschappelijke werken werden door hem bestudeerd; van jongs af had men hem een „boekensvinder“

Dit stempelt deze zaak tot een bij uitstek nationale.

En nu kan dit wel worden vastgesteld, dat een belangrijk deel van het Nederlandsche volk aangaande het traktaat, dat thans ter ratificering aan de volksvertegenwoordiging is aangeboden, niet gerust is.

Het heeft op allerlei manier aan die ongerustheid uiting gegeven.

Men was niet altijd kieskeurig in zijn reageeren.

Te onzaliger ure heeft men er zelfs den volkswil bijgesleept.

Dat werkt op ons, Calvinisten, altijd als een roode lap op een stier.

In het kort: niet elke wijze, waarop aan die ongerustheid licht werd gegeven, kan worden verdedigd.

Daarmee is echter het feit niet opgeheven, dat die ongerustheid bestaat.

Evenmin kan het feit worden weggeredeneerd, dat het minister Van Karnebeek niet gelukt is die ongerustheid weg te nemen.

Er zullen heel wat krachtiger argumenten moeten worden bijgebracht, zal hij hen, die bezwaard zijn, maar gaarne overtuigd willen worden, overtuigen.

Zeer zouden wij het betrouwen, indien Kamerleden, zonder zelf overtuigd te zijn, alleen op gezag van den minister van Buitenlandsche Zaken of om vage internationale motieven, hun stem aan dit traktaat zouden geven.

Mag men zich niet laten drijven door den volkswil, men heeft wel rekening te houden met wat Kuyper noemde het volksgeweten.

Dat volksgeweten nu verzet zich, althans in breede kringen, tegen het teekenen van dit traktaat.

Gelijk alle geweten, kan ook het volksgeweten, te meer waar het slechts een geweten in onzigenlijken zin is, dwalen.

Doch dan behoort die dwaling ook te worden aange- toond.

Daaraan onthoeft het nu al te zeer.

Men put zich uit in algemeene verzekeringen.

Daarmee brengt men echter een ontrust geweten niet tot kalmte.

Men moet ook alle aktie tegen het traktaat niet over één kam scheren.

Daar is veel chauvinisme, veel konkurrentie-angst onder.

Argumenten, daaraan ontleend, kan men veilig ter zijde schuiven.

Het kan niet ontkend worden, dat aan de Belgische verlangens zeker vitium originis (geboortefleuk) kleefte. Zij zijn voor een niet gering deel aan den geest van het annexionisme ontsprongen.

Dit neemt echter niet weg, dat wij ze naar hun werkelijke waarde hebben te beoordeelen.

Zijn ze rechtmatig?

Dat is de hoofdvraag.

Konkurrentie-vrees zou alles gaarne bij het oude laten. Maar ze maakt licht kortzichtig. Men kan zoozeer zijn kommerciele handelingen laten bepalen door het ten onder houden van konkurrenten, dat men om te zorgen, dat die konkurrenten geen brood met hater verdienen, zichzelf belet zijn haterham met kaas of zalm te meubileren.

Het zou politiek van het kleinste kaliber zijn, indien de overigens rechtmatige verlangens van België werden afgewezen uitsluitend om een mogelijken opbloei van Antwerpen boven Rotterdam en Amsterdam uit tegen te houden.

Het komt alzoo geheel en al op de rechtmatigheid dier verlangens aan.

En dan heeft België er ongetwijfeld recht op, dat de ontwikkeling van Antwerpen niet gehinderd worde door mindere bevaarbaarheid van de Schelde.

Al wat gedaan kan worden om de bevaarbaarheid van dien stroom te verhoogen behoort ook van Nederlandschen kant in de hand te worden gewerkt.

Had het traktaat zich daarop gekoncentreerd, dan zou het misschien bij een groep van kortzichtige Nederlan-

genoemd. En natuurlijk hield hij zich op de hoogte van de vele polemische geschriften, welke in die fel bewegende dagen, waarin de tegenstelling tusschen Remonstranten en Contra-remonstranten zich steeds meer toespitste, het licht zagen.

Zelf heeft hij in dien tijd niets uitgegeven, ofschoon er toch een geschrift van zijne hand gedrukt is, in verband met de door de Staten van Holland in Maart 1614 ontworpen „resolutie tot den vrede der kerken“. Bij deze resolutie matigden de Staten zich het recht aan om voor te schrijven wat in de kerk zou mogen worden geleerd, hetgeen hier op neer kwam, dat er een gematigd arminianisme zou worden gepredikt, en dat moest worden gezwegen van de „hooge disputen“ over de geschilpunten. Natuurlijk kon geen goed Gereformeerde zich hierbij neerleggen, en het was vooral de Amsterdamsche predikant Jacobus Trigland, die uiting gaf aan de bezwaren der Contra-remonstranten. De Remonstranten daarentegen gaven zich veel moeite om de resolutie ingang te doen vinden, en zoo vaardigde de kerkeraad van Rotterdam — tegenover welke reeds sinds 1611 een „doleerende“ kerkeraad stond — eenige predikanten af, om haar in de classes van Zuid-Holland te verdedigen. Zoo kwam Ds. Samuël Lansbergius in October 1615 ook op de Gorcumse Classicale Vergadering, en hij had de handigheid gehad vooraf eenige Contra-remonstrantsche broeders, onder wie ook Voetius' bevestigiger Van Sonneveld, te winnen voor de onderteekening van een verklaring, waarin zij uitspraken „broederlijke ghemenschap ende vrede“

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

Gisbertus Voetius.

IV.

Arbeid te Vlijmen.

Inderdaad was er wel jeugdig optimisme, en laat ons er bijvoegen geloofsvertrouwen, noodig om in een dorp als Vlijmen, welks inwoners voor het grootste gedeelte nog met hun hart aan Rome hingen, het herderlijk werk aan te vangen. De godsdienstoefeningen, die elken Zondag tweemaal en in den winter ook des Donderdags werden gehouden, — waarbij Voetius ook de taak van den voorzanger moest waarnemen — werden slechts door weinigen bezocht. In zijn preeken schikte de jonge pastor zich daarom zooveel mogelijk naar zijne Roomsche toehoorders: hij hield zich des Zondags gewoonlijk aan de teksten van het kerkelijk jaar en maakte er geen bezwaar tegen om ook op heilige dagen de kerk te ontsluiten en te prediken, of ook over afgestorvenen eene lijkrede te houden. Dit laatste, hetgeen ook andere predikanten in de omgeving deden, werd echter in het najaar van 1612 door de classis Gorinchem uitdrukkelijk verboden: het was dan ook in strijd met de „paepsche supersitieën“ bij begrafenissen tegen te gaan, en de aanwezigen te gewinnen aan het hinstreuen naar een gereformeerde preek.

Behalve te Vlijmen moest Voetius ook den dienst